

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

535

שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • וישלח תשפ"ב

יתומים זוכים להשגחה מיוחדת

ובאמת כיצד היה לו כסף, אדם שהיה ילד קטן בלי הורים וגדל כילד יתום, מהיכן היה לו כסף ומה הסיבה לזה?

יש מכתב ידוע של רבי יונתן אייבשיץ בעל ה'יתומים', שכתב לנחם את גיסתו אחרי פטירת בעלה, שנשארו ילדים קטנים והיא דאגה מה יהיה עליהם וכיצד יצליחו בגשמיות וברוחניות, וכתב לה היתומים מכתב ארוך (נדפס בספר פני ברוך) ובתוך דבריו שם כתב: **"אנו רואים בבירור בעולם שרוב הנערים המצליחים בתורה וחכמה ויראה ומשא ומתן - הם יתומים, כי הקב"ה משגיח בהשגחה מיוחדת עליהם כי הוא מרחם יתום"**, והיינו שהמצויאות היא שילדים יתומים שאין להם הורים מצליחים יותר בחיים, גם בגשמיות וגם ברוחניות, ילדים כאלה שאין להם עזרה של הורים, מצליחים יותר מאחרים, כי יש להם סייעתא דשמיא מיוחדת מהקב"ה שהוא אבי יתומים.

ואם כן זו גם הסיבה לאותו אדם שסיפרנו עליו, שגדל כילד יתום בלי הורים, והייתה לו השגחה מיוחדת מאבי יתומים, ומכוח השגחה זו גם היה לו כסף שיוכל לעשות בו מעשים טובים.

והוא באמת עשה הרבה מעשים טובים, חוץ ממה שסיפרנו על כיבוד אב, שנתן לאחרים כסף בשביל כיבוד אב ואם, היו לו עוד זכויות מרובות, ומישהו פעם אמר לו שידע שיש לו הרבה זכויות, והוא אמר שאכן גם אנשים גדולים - גדולי ישראל אמרו לו את זה, כי באמת הוא עשה הרבה מעשים טובים, תורה וחסד, והיו לו האמצעים לזה, ולכל דבר טוב הוא היה מוכן לתת, ונתן ועזר לשיבות בעין טובה, וכל זה מכוח ההשגחה שזכה בהיותו ילד יתום.

והוא גם היה מחפש לעזור לתלמידי חכמים, אך היו תלמידי חכמים שלא רצו לקבל מתנות, והעדיפו לעסוק בתורה מתוך הדחק, והוא חיפש ומצא עצה, ובא לתלמיד חכם גדול שהיה זקוק לעזרה, וקנה ממנו את הספרים שחיבר והדפיס, וכך נתן לו כסף לא בתור מתנה אלא כתשלום על הספרים, ואחר כך השאיר את הספרים בתור 'פיקדון' בידו שיוכל לתת מהם למי שירצה... ואותו תלמיד חכם כשהיה נתן למישהו ספר במתנה, היה מקדים ואומר: הספר אינו שלי, אלא פיקדון בידך, ורק קיבלתי רשות לתת. כאלו 'המצאות' כדי לזכות במצוות!

כבוד ההורים לקרוא לנכד על שמם

והנה יש מנהג שנותנים שם לילד על שם ההורים של ההורים, ומה הסיבה לזה, מדוע נוהגים כך, הרי יכולים לקרוא על שם משה רבינו, ומדוע על שם ההורים? הסיבה היא מצד כיבוד אב! ויש כאלה שאפילו שההורים עדיין חיים גם כן נוהגים לתת את שמם.

ועצם הענין כבר מצינו אצל התנאים, כגון מה שהובא בגמרא (שבת טו, א) הלל ושמעון גמליאל ושמעון וכו', שהם היו הנשיאים: הלל הזקן ובנו רבי שמעון, ורבן גמליאל בן רבי שמעון, ורבי שמעון בנו של רבן גמליאל. הרי שקרא רבן גמליאל לבנו 'שמעון' על שם אביו.

וכן מצינו שרבינו הקדוש, רבי יהודה הנשיא, היה לו נכד עם אותו השם, רבי יהודה נשיאה, כפי שמובא בגמרא (גיטין עו, ב) רבי יהודה נשיאה בנו של רבן גמליאל בר רבי, ונקרא באותו השם, וכפי הנראה זהו מצד כבוד. וכמדומה שיש עוד רבים כאלה בגמרא ואינני זוכר כעת, שהנכד נקרא על שם הסבא, והוא כיבוד אב ואם.

נתינת השם משפיע על עתיד הילד

ואמנם יש בזה גם ענין נוסף, שיכול להיות שזו גם זכות, מפני שאמרו חז"ל (ברכות ז, ב) שְׁמָא גְרַם, והיינו שהשם גורם, וכשנותנים את השם זה גורם שיהיה כמו מי שנקרא על שמו. כך ידוע.

ושמעתי פעם מאחד שאמר כי אם נותנים שם למישהו, ויש במשפחה סבא עם אותו השם, אבל הסבא אינו צדיק כל כך, ומתכוונים בלב על

גודל מצות כיבוד אב ואם

יש מצות כיבוד אב ואם, והיא מצוה חמורה מאד, מעשרת הדיברות, ושכרה גדול, כפי שמפורש בתורה (שמות כ, יב) כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך, התורה מבטיחה אריכות ימים על זה, ובגודל המצוה אמרו חז"ל (קידושין ל, ב) שהוקש כבודם לכבוד המקום, כלומר שהחיוב של כיבוד אב ואם הוא כמו כבוד השם!

וזהו מצוה שהיא גם סברא, מצד הצדק והיושר, שכן טבע האדם לכבד את הוריו, ואם אינו כן זה שלא כהוגן. וזה דבר מובן שגם הגויים מבינים את זה כפי שמפורש בגמרא (שם לא, א).

אבל אמרו בגמרא שם (בע"ב) אשרי מי שלא חמאן, אשרי מי שההורים שלו נפטרו לפני שהוא היה בר מצוה, מפני שקשה לכבד ולקיים כיבוד הורים בשלמות, וזהו מצוה חמורה מאד שקשה מאד לצאת בה ידי חובה, ואשרי מי שלא ראה את הוריו שלא הוצרך לעמוד בניסיון זה, עד כדי כך חומר המצוה בזה.

חיוב הכבוד מגיל בר מצוה

והרי ילד שנעשה בר מצוה, כשהוא עדיין קטן אין לו הרבה שכל על כיבוד אב ואם, וכשנעשה בר מצוה מיד הוא כבר חייב בכיבוד אב ואם, ושיבין את זה ויתנהג כפי ההלכה - כמדומה שזה דבר לא שכיח, שסתם ילד אחרי בר מצוה כבר ייזהר בכיבוד אב ואם, שלא לדרוש מהם שום דרישה, ולכבד אותם, ולהיזהר שלא לפגוע בכבודם.

וגם אדם שכבר מתבגר, לא כולם מתנהגים להורים כמו שצריך, עם כבוד כמו שצריך, בשלמות ההנהגה המכובדת.

ואחרי שאדם כבר מתבגר ומבין שעד עכשיו הוא התנהג שלא כהוגן עם ההורים, וממילא מכאן ולהבא הוא יתנהג כמו שצריך, הרי זה בנוגע מכאן ולהבא, אך מה עם העבר שהתנהג שלא כהוגן?

אמנם בדרך כלל המציאות היא שההורים לא מקפידים על ילדיהם אלא דנים אותם לכף זכות, אך כל זה הוא מצד ההורים, והרי הבן מצד עצמו כן חייב לכבד, אפילו שההורים לא מקפידים.

ואם היה זמן שהוא כבר היה בר מצוה ולא כיבד כמו שצריך, הרי הוא צריך לעשות תשובה על העבר! וכאמור אף שההורים לא מקפידים, זהו רק מצד ההורים, אבל בנוגע לבן הרי היה חטא, ובשמים זה חטא, שלא כיבד את הוריו כמו שצריך, וצריך לחזור בתשובה עם כל עיקרי התשובה המבוארים בשערי תשובה לרבינו יונה, וגם חטא בשוגג הוא חטא שצריך לחזור בתשובה עליו.

זיכוי אחרים במצות כיבוד הורים

ומעשה שהיה באדם אחד, שהוריו נפטרו כשהוא היה קטן, ולא זכה לקיים מצות כיבוד אב ואם, ונתאוהו לקיום המצוה, וחשב מה לעשות וכיצד יקיים מצות כיבוד אב ואם, עד שמצא עצה, לקיים המצוה על ידי אנשים שיש להם הורים שזקוקים לעזרה, והם אינם יכולים לעזור להורים כי אין להם את האמצעים הכספיים לזה, והוא נתן להם כסף (לא רק לאדם אחד אלא לכמה אנשים) שיהיה להם כסף שיוכלו לכבד בו את הוריהם, ובכך זיכה אחרים במצות כיבוד אב.

והרי ידוע שמי שמזכה אחרים במצוות זה כמו שהוא מקיים והמצוה שייכת גם לו, ומטעם זה כתב בחובות הלבבות (שער אהבת השם פ"ו) לגבי זיכוי הרבים, שאין לשער גודל הזכות שבזה, כי מי שמשפיע ומזכה את הרבים, כל המעשים הטובים שעושים המושפעים שייכים לו וזוכה בהם לזכויות עצומות. ולכן אם יש אחרים שצריכים והוא נותן להם את הכסף והאמצעים שיקיימו כיבוד אב ואם, הרי הוא שותף עמהם במצוה, והוא היה אדם חכם ופיקח, כמו שנאמר (משלי י, ח) "חכם לב יקח מצוות", ובכך זכה לקיים מצות כיבוד אב ואם.

שם אדם גדול שנקרא באותו השם, כגון אם נותנים את השם משה ומתכוונים על משה רבינו, זה טוב מאד. וכן היה מעשה באחד שנתן שם לבנו, והיה נקרא שהוא על שם מישהו מהמשפחה, אבל בלב הוא חשב שיהיה על שם מישהו אחר – אדם גדול שנקרא באותו השם, כי זו לא הייתה זכות גדולה לקרוא על שם האדם מהמשפחה שביקשו, ולכן נתכוון בלבו שיהיה על שם אדם גדול שנקרא באותו השם, ובאמת הילד נהיה אדם גדול, כי השם נותן זכויות!

ולכן מה שיש נוהגים כשיש שני סבים במשפחה וצריכים לכבד את שניהם, אם נותנים לבן את שתי השמות ביחד, שמעתי פעם מאחד שאמר: כי אמנם זהו כבוד לשני הסבים, אך בשביל התועלת של הילד אין כאן לא זה ולא זה, ורק יש בזה כבוד לנפטרים, אבל לטובתו של הילד אם יתנו על שם אחד אזי הוא יהיה כמוהו, אבל אם נותנים שתי שמות זהו שם אחר, ואינו לא זה ולא זה.

ועניינים אלו נוגעים מאד למעשה, כשבאים לתת שם לילד, לדעת שזה לא פשוט, וצריכים הרבה לחשוב קודם ולהתייעץ איך ואיזה שם כדאי לתת, כי זה משפיע אחר כך, ויש כאלו שהשם היה לא לפי הצדק – לא לפי כבוד הסבא, והילד לא הצליח. כן ידוע לי ממעשה שהיה. ולכן חשוב מאד להתייעץ קודם בשיקול דעת גדול על כל שם שנותנים, איך ומה השם שצריכים לתת לפי הצדק והישר.

השם שאדם קונה לעצמו – כתר שם טוב

והנה זהו בנוגע לשם שההורים נותנים לילדים, אכן יש גם שם שכל אחד עושה לעצמו, כמו שמצינו במדרש (תנחומא ריש פרשת ויקהל) אמר רבי מאיר כל זמן שאדם מרבה במצוות הוא קונה שם לעצמו. את מוצא שלושה שמות נקראו לו לאדם, אחד מה שקוראים לו אביו ואמו, ואחד מה שקוראים לו בני אדם, ואחד מה שקונה הוא לעצמו, טוב מכולם מה שקונה הוא לעצמו וכו', עיין שם.

[וברשימות הגר"צ פלמן זצ"ל הובא בזה בשם רבינו יבלחטי"א: ויש לבאר, כי הנה שם האדם מעיד על מהותו ומעלתו, ויש אדם שמעלותיו באים אליו ממעלות אבותיו, כמו שאמרו (עדות ב, ט) האב זוכה לבן וכו', ויש מעלות שבאים לאדם ממה שקוראים לו בני אדם, והיינו

שהאדם מושפע מסביבתו ומהאנשים שאצלו כמו שכתב הרמב"ם ריש פ"ו מהלכות דעות, וכשנמצא בסביבה טובה הוא מושפע לטוב כמו שכתוב הולך את חכמים יחכם, ומזה באה מעלתו, ויש מעלה שקונה הוא לעצמו על ידי עמלו ויגיעתו וכו' ולפום צערא אגרא, ע"כ].

ובאמת שנינו באבות (ד, יג) שלושה כתרים הם: כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, וכתר 'שם טוב' עולה על גביהן, ולכאורה אם כן אין זה שלושה כתרים אלא ארבעה, כי כתר שם טוב הוא הרביעי.

אכן יש לבאר מהו ענין כתר שם טוב, ובעבר הבאנו בזה מדברי התרגום יונתן בפרשת וזאת הברכה (דברים לד, ה) שמושה רבינו היו לו כל ארבעת הכתרים הללו, כתר תורה כהונה ומלכות וכתר שם טוב, וכתב שם "כלילא דשמא טבא קנא בעובדין טבין ובענוותנותיה", והיינו שכתר שם טוב נקנה במעשים טובים ובענווה.

ומשה רבינו הרי היה העניו מכל האדם (במדבר יב, ג) שלא היה ולא יהיה בעולם עוד עניו כמוהו, מפני שהוא היה היחיד שנסתכל באספקלריא המאירה (יבמות מט, ב) ובזה זכה לשלמות מדרגת הענווה שאין כמוה, על ידי בהירות הכרת האמת שאין במה להחשיב את עצמו, וכן מעשיו הטובים של משה רבינו, כגון מה שמפורש במדרשים (שמות רבה ב, ב) איך שריחם על הגדי, ובזה זכה לכתר שם טוב, כפי שכתב בתרגום יונתן: במעשיו הטובים ובענוותנותו.

[ולכן כתר שם טוב עולה על גביהן, ואין כאן ארבעה כתרים, אלא שלושה ועוד אחד, מפני שכתר שם טוב הוא דבר כללי, הכולל ומוסיף שלמות בכולם, והענווה והמעשים הטובים מחזקים את כל שלושת הכתרים שיהיו בשלמות – מדברי רבינו שליט"א במקום אחר, וראה עוד בספר 'דרכי החיזוק' פרקי הדרכה עמוד קלד].

וזהו הכתר שם טוב, שהוא השם שהאדם עושה לעצמו, והוא השם הטוב מכולם כמו שהבאנו מהמדרש.

יהי רצון שזוכה כולנו לעשות מעשים כאלה, מעשים ודיבורים ומחשבות, שיתנו לכל אחד מאיתנו את הכתר שם טוב!

דברי חיזוק לראשי ופרנסי הקהילה החלאבית 'שערי ציון' ניו יורק בביקורם בארה"ק

עוסקים בתורה, ושמחים בזה, לימוד התורה משמח יותר מכל דבר אחר! והסיבה לכך, מפני שהתורה היא קדושה, וקדושת התורה נותנת שמחה. ומלבד זאת גם יש שמחה במה שאנו יהודים, כי כל יהודי הוא קדוש ויש בו נשמה קדושה, ורק ליהודי יש נשמה קדושה ולא לגוי, וידוע שיהודים יש להם אופי אחר, ומסתמא גם אתם רואים זאת, שיהודי זה אופי אחר ממי שלא יהודי, וכל זה מכוח הקדושה, שקיבלנו תורה מסיני ויש לנו נשמה קדושה, וזוהי שמחה לכל מי שהוא יהודי, ואפילו מי שאינו חרדי, הוא אופי אחר מגוי, ויש בו נשמה קדושה. אשרינו מה טוב חלקנו שאנו יהודים.

אבל צריכים לדעת שזה גם מחייב! להתנהג כמו שהנשמה רוצה, ולא להימשך אחרי הגוף, יש יצר הרע ויצר טוב, וצריך להתנהג כפי מה שרוצה היצר הטוב, ולא היצר הרע. ולדאבוננו יש יהודים עם נשמה יהודית שאינם יודעים שהם צריכים להתנהג אחרת, ואינם מבינים שהם יכולים להיות יותר מאושרים, עם חיים יותר טובים, וכעת הם אינם מאושרים, ואין להם את השמחה שיש ליהודי חרדי, וצריכים לרחם עליהם! ובתפילה אנו אומרים השיבנו אבינו לתורתך, ועל מי הכוונה בזה? וכי רק על עצמי? הרי מבקשים בלשון רבים, על כל עם ישראל! שיחזרו בתשובה לתורה, שיעסקו בתורה ויהיו מאושרים כמו שהם יכולים להיות, השיבנו לתורתך, וקרבתנו לעבודתך – גם לעבודת השם, חוץ מתורה, תפילה ומעשים טובים, והחזירנו בתשובה שלמה לפניך, מבקשים על כל עם ישראל, כי הם מסכנים ואנו מרחמים עליהם ומבקשים רחמים מהקב"ה שייתן להם אתערותא דלעילא, שמן השמים יתנו להם התעוררות שיהיו להם חיים מאושרים.

שאלה: מהו הדבר הכי חשוב היום בחינוך הילדים בבית?

רבינו שליט"א: הדבר הראשון בחינוך הוא הדוגמא האישית, איך שהאדם מתנהג בבית, במידות טובות, ומדבר בעדינות, ואינו מתווכח עם האשה, אלא מכבד, ואם יש איזה משהו לא טוב הוא שותק, ואינו פוגע, אלא מכבד ושותק! וגם עם הילדים, בלי לחץ ובלי כפייה, הילדים עושים את מה שהאבא עושה, ומה שהם רואים על אבא ואמא – משפיע עליהם, וזהו החינוך, ההתנהגות של ההורים, וגם האופי, האופי וההתנהגות של ההורים משפיע על החינוך של הילדים, ואי אפשר לחנך בכפייה ובתוכחה קשה, שאין זה חינוך, אלא גורם שיהיה יותר גרוע.

שאלה: איך לתת לילדים את השאיפות לגדול בחיים?

רבינו שליט"א: לספר סיפורים על גדולי ישראל, מה שהם היו, איך שהם התנהגו, ההתנהגות שלהם, איזה מידות טובות היו להם, המידות הטובות של גדולי ישראל, יש הרבה סיפורים על זה, אך לא הזמן עכשיו להאריך בזה. בעזרת השם כולנו, כל עם ישראל יזכה להתנהג ולהיות כמו שעם ישראל צריך, כמו האופי של עם ישראל!

לעילוי נשמת

מרת **חיה רבקה נוימן** ע"ה
בת ר' משה דב הלוי ז"ל
נלב"ע ט"ז כסלו תשע"ז - תנצב"ה

לע"נ הרב **שלום יוסף** זצ"ל ב"ר **אברהם**

זצ"ל הי"ד נלב"ע י"ח כסלו תש"פ
ולע"נ מרת **שרה הינדל** ע"ה ב"ר **אברהם**
זצ"ל נלב"ע י"ז אב תשנ"ח - תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרב **מרדכי דוד** ב"ר **זלמן לייב** זצ"ל
לרגל מלאות השלושים לפטירתו
ביום שב"ק ט"ז כסלו - תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרב **ישכר דב הרמן** זצ"ל
ב"ר **צבי** זצ"ל
נלב"ע י"ח כסלו תשע"ז - תנצב"ה